

חולין סב

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה - הלכות מאכלות אסורות פרק א

(א) מצות עשה לידע הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים שמותר לאכלן ובין שאין מותר לאכלן שנאמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטהמא ובין העוף הטמא לטהור ונאמר להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל:

(יד) סימני עוף טהור לא נתפרש מן התורה אלא מנה מנין טמאים בלבד ושאר מיני העוף מותרין והמינין האסורין ארבעה ועשרים הן ואלו הן ...

(טו) כל מי שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן הרי זה אוכל עוף שאינו מהם ואינו צריך בדיקה ועוף טהור נאכל במסורת והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שזה עוף טהור ונאמן צייד לומר עוף זה התיר לי רבי הצייד והוא שיוחזק אותו צייד שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן:

(טז) מי שאינו מכירן ואינו יודע שמותיהן בודק בסימנין אלו שנתנו חכמים כל עוף שהוא דורס ואוכל בידוע שהוא מאלו המינין וטמא ושאינו דורס ואוכל אם יש בו אחד משלשה סימנין אלו הרי זה עוף טהור ואלו הן אצבע יתירה או זפק והיא המוראה או שהיה קרקבנו נקלף ביד:

(יז) לפי שאין בכל אלו המינין האסורין מין שאינו דורס ויש בו אחד משלשה סימנין אלו חוץ מפרס ועזניה ופרס ועזניה אינו מצויין בישוב אלא במדברות איי הים הרחוקות עד מאד שהן סוף הישוב:

2. רמב"ם פירוש המשניות - מסכת חולין פרק ג משנה ו

(ו) סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה וסימני העוף כו' - דורס הוא שיתן ידו על הדבר שהוא אוכל ואח"כ אוכל ממנו, וכן עושין כל בעלי חיים שהם טורפים, ובתוך הקורבן קרום נקלף בעוף טהור ואינו נקלף בעוף טמא ואינו צריכים לכולם אלא אפילו אחד מהן אם נמצאת בעוף שאין אנו מכירין אותו הרי הוא עוף טהור על מנת שלא יהא דורס ואוכל לפי שכל דורס ואוכל טמא, דין כולל.

3. ערוך השולחן יורה דעה הלכות בהמה וחיה טהורה סימן פב סעיף ה

ומהו דורס פירש"י [שם ד"ה הדורס] שאוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל והקשו עליו שהרי גם תרנגולת עושה כן [תוס' ס"א א ד"ה הדורס] ואפשר לומר דכפי ראות עינינו התרנגולת דורסת המאכל בצפרניה אבל בפיה אוכלת בעוד המאכל על הקרקע וי"א דדריסה זו הוה כמו שאמרו חז"ל ארי דורס ואוכל כלומר שאוכל הבעל חי בחייו ואינו ממית עד שימות ואין זה ענין למה שהתרנגולים אוכלים תולעים חיים [ר"ן ותוס'] שתולעים אינם בכלל בעלי חיים ויש אומרים דדריסה זו הוה הטלת ארס כענין דרוסה שבס"י ג"ו [רמב"ן ורשב"א ור"ן בשמו ומ"מ] ואל פירוש זה הסכימו רבים מהגדולים [עי' ש"ך סק"ג]:

4. רמב"ם יד החזקה - הלכות מאכלות אסורות פרק א

(יט) אמרו הגאונים שמסורת היא בידיהם שאין מורין להתיר עוף הבא בסימן אחד אלא אם היה אותו סימן שיקלף קרקבנו ביד אבל אם אינו נקלף ביד אע"פ שיש לו זפק או אצבע יתירה מעולם לא התירוהו:

5. מגיד משנה הלכות מאכלות אסורות פרק א

[יט] אמרו הגאונים שמסורת בידיהם וכו'. כך כתב ר"ח ז"ל בקבלה מרבתי וכו' מן הגאונים האחרים וחשש רבינו לדבריהם להחמיר:

6. פלתי סימן פג

[ד] ... שהקשו התוספות בע"ז (מ' ע"א ד"ה אמר). דהא דפרכינן בגמרא (חולין ס"ג ע"ב) וליחוש דלמא מעוף טמא הוא, והקשו ז"ל (תוס' שם ד"ה ודילמא) ניזול בתר רובא דטהורים יתירים. ותירץ הר"ן (חולין כ"א ע"ב ד"ה תנו) סמוך מיעוט דנבלות וטריפות למיעוטא דטמאים, ואתרע ליה רובא עכ"ל. וקשה הא דקיימ"ל (חולין ס"ג ע"ב טוש"ע סי' פ"ב ס"ב) בעוף שבא לפנינו, אינו נאכל אלא במסורת מרבו ציד שבקי בהן. ניזול בתר רובא דפרוש מרובא פרוש, ופרוש מרוב טהורים, ואפילו בדיקה אין צריך, כדקיימ"ל (רש"י חולין י"ב ע"א ד"ה פסח, טוש"ע סי' ל"ט סעיף א') בכל ח"י טריפות שאין צריך בדיקה דסמכינן ארובא. וכמו כן ח' מיני (טריפות) [ספיקות] שנסתפקו בהו חז"ל (חולין ס"ב ע"ב) בסימנים, לימא ודאי דטהורים, ומרובא פריש וסימנים טהורים הם, וכאן לא שייך תירוץ הר"ן, דהא כשרה לפניך מדלית חשש טריפות. [1] וצ"ל כמו דקיימ"ל (רש"י שם טוש"ע שם) בבדיקת הריאה דצריך לבדוק, ואם נסתפק לו במומי הריאה מטרפינן (טוש"ע שם

ס"ב). ולא אזלינן בתר רובא, דהוי מיעוטא דשכיח, וחיישינן ליה, וצריך בדיקה, ומספק מטרפינן. ה"ה בעופות, אף דרובא טהורים, מ"מ טמאים מיעוטא דשכיח, לכך צריך בדיקה, או מסורת היינו בדיקה, וספיקא להתמיר...

7. שערים מצ' בהלכה חולין סב [2]

הריב"ש. ובשערי צדק (סי' פח) כתב הטעם עפ"מ"כ הפרי תואר (י"ד סי' עט) דגזירת הכתוב הוא דמ"ע לבדוק לקיים מצות הבדלה להכיר אי טהור אי טמא, ולכן לא סמכינן **הכא ארובא**. וע"ע בבאר יצחק בענין זה.

8. ערוך השולחן יורה דעה הלכות בהמה וחיה טהורה סימן פב

סעיף ז

ואלו הסימנים אין הכרח שבעוף טהור יהיו כל הד' סימני טהרה ... ורק אינו דורס מוכרח להיות בכל עוף טהור דאם הוא רק דורס לא משגחינן בשארי סימנים וכך שנו חכמים במשנה כל עוף הדורס טמא [נ"ט ב] ויש בענין זה כמה שיטות ונבארם בס"ד:

סעיף כד

וזהו שאומר לפי שאין בכל אלו מינין האסורין מין שאינו דורס ויש בו אחד מג' סימנין אלו חוץ מפרס ועזניה וכו' כלומר דבאלו השנים יש אחד שאינו דורס ואחד שיש לו סימן אחד שבגוף ועיקר כוונתו על היתר דסימן אחד וזה שאינו דורס הכרח הוא כמ"ש ולכן לא קאמר חוץ מפרס או עזניה מפני שבאחד מהם ליכא שני סימנים ורק בשניהם נתקבצו השני סימנים אלו והוא מוכרח לומר שאינו דורס כמ"ש ועל שבשניהם נתקבצו שני הדברים לכן כתב כן ובכל הטמאים אינו כן:

סעיף כה

וגם זה מקורו מגמ' מפורשת [ס"ב א] אמר אמימר הלכתא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דריס וכו' מאי איכא משום פרס ועזניה ליתנהו בישוב ע"ש ונדחקו רש"י ותוס' בפירושא דהוא דלא דריס ע"ש והרמב"ם מפרש כפשטיה דזהו הכרח לראות שאינו דורס וזה שאומר מאי איכא משום פרס ועזניה ה"פ דאף אם נחוש שמא טעינו באינו דורס ג"כ אין לחוש לזה דא"כ הוא פרס או עזניה וליתנהו בישוב אבל ב' או ג' סימנים גריע טפי דיש לחוש שטעינו באינו דורס וזהו עורב או שארי טמאים מעשרים הטמאים כמ"ש [והרמב"ם אין מדרכו להאריך כל כך לפיכך כלל כל מה שבארנו במלים מועטים כדרכו בקודש]:

9. שו"ת הריב"ש סימן קצא

גם מש"כ: ואין להקשות, דא"כ, אפילו אם פרס ועזניה שכיחי בישוב, הוה לן להתיר בסימן אחד ואינו דורס, שהרי יש בזה תרתי ספיקי: שמא אין לפרס ועזניה אלא אחד לכל אחד בלבד, ואם תמצא לומר יש לאחד מהם שנים, שמא זה הבא לפנינו אינו מינו. איני מבין זה כלל. שהרי, מכיון שהתורה אמרה לבדוק בסימנין, שלא יהיה מכ"ד עופות טמאין, ויש אחד מהם שאנו מספקין בסימניו, כל עוף הבא לפנינו, נחוש לו מספק, שמא הוא מאותו המין שאין אנו בקיאים בו, ואין נקרא זה אלא ספק אחד. ואם הקושיא היתה קושיא, לא היתה מתרצת במאי דכתיב מר, דאם פרס ועזניה מצויין, חיישינן דכל מעוט מצוי; אפילו בתרי ספיקי חיישינן! לפי שכשאנו אומרים פרס ועזניה בישוב לא שכיחי, רצו לומר, שאינן נמצאין, ואם היו נמצאין, עדיין לא היה נקרא זה מעוט מצוי. שמעוט מצוי, ר"ל שהוא קרוב למחצה, ורגיל להיות. דומיא דמעוט מצוי המוזכר למפרשי' ז"ל בסירכות הריאה, דאע"ג דאזלי' בתר רובא, ואחזוקי אסור' לא מחזקינן, אפ"ה צריך לבדוק בסירכות הריאה, מפני שהוא מעוט מצוי. וגם בזה, דוקא היכא דאפשר לעמוד על ספיקו בבדיקה, אבל בא זאב ונטל בני מעיה, כשרה. וכן ברוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, שהזכירו הגאונים ז"ל, דאם שחט אחד והוא לפנינו, בודקין אותו אם יודע הלכות שחיטה, ולא נסמוך ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, כיון דאפשר לבדקו. ועוד קשה למה שפירשת על הר"ם ז"ל: שאם כדעת הר"ם בר רבי יוסף ז"ל, למה לא כתב: עוף הבא בשלשה סימנין בגופו, דודאי אינו דורס? וכדתנן במתני' (נט); ואלו הסימנין אפשר לעמוד עליהם יותר מסימן שאינו דורס, והיה לו להביאם יותר מסימן שלילת הדריסה.

10. רש"י חולין דף סב/ב

פוסלין מי חטאת - אם שתו מהן מפני שאין מוצצין אלא מגביהין פיהן לאחר שקולטות את המים והמים נופלים מפיהם והרי הן כמי שנעשת בהם מלאכה דקי"ל בסמכת גיטין (דף נג) שהמלאכה פוסלתן:

11. רמב"ם הלכות פרה אדומה פרק ט הלכה יב

מים מקודשין ששתה מהן בהמה או חיה פסולין, וכן כל העופות פסולין חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת ואין ריר יוצא מפיה ומתערב במים, וכן כל הרצים ששתו אינן פסולין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקקת בלשונה ונמצאת הליחה יוצאה מפיה למים.

12. תוספות מסכת פסחים דף יח עמוד א

בטלו במעיה - אבל בעודם בפייה לא בטלו אע"ג דאמרינן במסכת פרה (פ"ט מ"ג) דכל העופות פוסלין מי חטאת אור"י דהתם מיירי קודם קדוש ונפסלים כפ"ה בהנזקין (גיטין נג) דבעינן שתהא חיותן בכלי או משום מלאכה והכא איירי לאחר קידוש מדחשיב להו סופו לטמא טומאה חמורה ומלאכה אינה פוסלת אחר קידוש כדתנן במסכת פרה (פ"ד מ"ד) מים מלאכה פוסלת בהן עד שיתן לתוכן אפר (ובסיפא) יליף לה מדכתיב למי נדה וכבר הם למי נדה ובטלו במעיה משום היסח הדעת ובתוספת' (דמקוואות פ"ח) מפרש טעמ' דר"י משום דכתיב למשמרת יצאו אלו שאינם למשמרת הואיל ששתתה מהן הפרה.

13. רש"י חולין דף ט/ב

אם יכולה חולדה לשתות ממנה - דתנן (פרה פ"ט מ"ג) כל השרצים אינן פוסלין במי חטאת חוץ מן החולדה מפני שהיא (מקיא) רבן גמליאל אומר אף הנחש) דכל המקיא פוסל דהואיל והפרישו מהן לשתות הרי נעשה בהן מלאכה ונפסלו וכשמקיאות פוסלות את הראשונות דמי חטאת נפסלו במלאכה אחרת כדאמרינן במסכת גיטין (דף נג) ואית דתלי טעמא משום דמים חיים בעינן דכתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי שלא ימלא כלי זה ויערה בכלי אחר קודם קידוש זה שמעתי והגון הוא:

14. תפארת ישראל - בועז מסכת פרה פרק יא

(כ) ובערוך ערך כחל פי' דכוחלי מראהו ככחל. וק"ל עכ"פ לפי מ"ד [בסוכה יג"א] דדוקא בהיה משונה בשם בשעת מתן תורה פסול. א"כ למה יפסול אזוב רומי. הרי על כרחך שם זה לא היה לו בשעת מתן תורה. דהרי רומי לא נבנית רק אחר שנשא שלמה את בת פרעה [כשבת נו"ב]. י"ל דמדכנינן למין זה שם לווי. ש"מ דמשונה במינו מסתם אזוב. ולהכי גם בשעת מתן תורה כשרצו להזכיר מין שהוא היו מכניין לו שם לווי אחר. ורק אח"כ כשנבנית רומי סביב למקום גידולו. כנוהו על שם רומי. ...

15. שו"ת הרא"ש כלל כ סימן כ

ששאלת: על החסידה. כבר השבתיך על שאלתך, ולא בא אדם בשביל השאלה, והנני משיב לך שנית. דע, כי בארצנו, ובספרד, אין אוכלין עוף המקנן על הבתים, ואומרים שהוא מעש' אפרוחים ומאכלו צפרדעים, ולועזין קורין אותו סיגוניה ואנו קורין לו חסידה; כך אנו מקובלין בארצנו. ומה נעשה למקומות שאוכלין אותו. הם יאמרו לך: עוף טהור נאכל במסורת. ואנו מקובלין שהוא טהור. אבל טוב לחקור אחר קבלתם. שמא אדם אחד סמך על חכמתו ובדק בסימניו והכשירו, ואין לסמוך על זה, כי שמא דורס הוא. ועוד, כי יש תשע עשרה מיני עופות טמאים שיש לכל אחד ג' סימני טהרה, ושני מיני עופות טמאים שיש לכל אחד ב' סימני טהרה; הילכך אין לסמוך על עופות על בדיקת סימני טהרה. וכן מצינו בחכמי התלמוד (חולין סב:), שהיו אוכלין עוף והיו סבורין שהוא טהור, כי מצאו לו סימני טהרה, ואחר כך אסרוהו; וכל שכן בדורות הללו, שאין לסמוך על בדיקת עופות. ודע, כי אני לא הייתי אוכל על פי המסורת שלהם, כי אני מחזיק את המסורת שלנו, וקבלת אבותינו ז"ל חכמי אשכנז, שהיתה התורה ירושה להם מאבותיהם מימות החרבן. וכן קבלת אבותינו רבותינו בצרפת, יותר מקבלת בני הארץ הזאת. והא דאמרינן (שם /חולין/ סג:): עוף טהור נאכל במסורת, היינו בעוף שאין אדם מכיר אותו, ואם יבא למקום שאוכלין אותו ויאמרו לו: מקובלין אנו שהוא טהור, יסמוך עליהם ויאכל עמהם. אבל בעוף המקובל מחכמי ישראל שהוא טמא, לא יאכלנו על פי מסורת אחרים, הפחותים מהם.

16. רש"י חולין דף סב/ב

חזיוה דדרסה ואכלה - ראוה חכמים שדורסת ואוכלת והיינו גירותא דאמר' לקמן בפ' כל הברש (דף קט) אסר לן גירותא שרא לן לישנא דכוורא שטעמו כטעמו ומתוך שאין אנו בקיאים בהם נראה לי דעוף הבא לפנינו יש לומר שמא ידרוס דהא הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה ולאחר זמן ראוה שדורסת ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור ושלא מסרו לנו יש לחוש ובמסורת יש לנו לסמוך כדאמר לקמן (דף סג) שעוף טהור נאכל במסורת:

17. ט"ז יורה דעה סימן פב

(ד) אלא במסורת. - רש"י כ"כ וז"ל דהא תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין אותה בטהור ולאחר זמן ראוה שדורסת כו' ע"כ וכ"כ התוס' שהיו אוכלי' אותו תחילה וקשה דהא פרכינן בפ"ק דחולין השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם כו' ולפי מ"ש התוס' בפ"ק דגיטין דהגנאי הוא דוקא אם הצדיק עצמו אוכל דבר איסור אם כן ניחא כאן דאפשר שהמון העם היו אוכלים אותו על פי הוראת הגדולי' ואין בזה גנאי:

• [עוד עיין מראה מקום 24]

18. עיין בספר אז ישיר - מתן תורה [ע' ת' - ת"ד]: בענין: סימנים: אי הוי 'סימן או סיבה'

19. תוספות חולין דף סב/ב

תרנגולתא דאגמא שריא תרנגולא דאגמא אסירא - [1] אין לפרש שהגקבה מותרת והזכר אסור דכל היוצא מן הטהור טהור אלא שני מינים הם הקרואים כך ובין בזה ובין בזה הוכר והגקבה שוין:

20. תוספות נדה דף נ/ב

תרנגולתא דאגמא – [2] הזכר אסור לפי שאין לו סימני טהרה ולא שרי מטעם כל היוצא מן הטהור טהור שהרי האם לא ילדה האפרוח אלא ביצים הטילה והאפרוח מעפרא קא גדיל ונאסר ממילא ע"י סימני טומאה ונקבה נמי אין לאוסרה למאן דאסר זה וזה גורם דהא אפרוח לא יצא אלא מן הביצה ומעפרא קא גדיל כדפרישית ומיהו נראה עיקר ששני מינין הן והמין שקורין תרנגולתא דאגמא שרי הזכר והנקבה דיש להן סימני טהרה והמין שקורין תרנגול דאגמא אסור הזכר והנקבה דאין נראה שמין אחד חלוק הזכר מהנקבה ועוד כיון דלא הוי מעופות טמאין הכתובין דבהנהו בכל מין יש זכר ונקבה משום סימני טומאה אין לאסור עד שיהא בו כל ד' סימנים דמנשר ילפינן:

21. קובץ שעורים קובץ שמועות חולין אות כז

כז [דף סב ע"ב] תוד"ה תרנגולתא דאגמא שריא תרנגולא דאגמא אסירא. אין לפרש שהנקבה מותרת והזכר אסור דכל היוצא מן הטהור טהור, אלא שני מינים הם. אבל בנדה דף נ' כתבו שהזכר אסור לפי שאין לו סימני טהרה, ולא שרי מטעם כל היוצא מן הטהור טהור שהרי האם לא ילדה האפרוח אלא ביצים הטילה והאפרוח מעלמא קא גדיל ונאסר ממילא ע"י סימני טומאה. **וביאור מחלוקתם דהנה יש להקור בסימני טומאה וטהרה שאמרה תורה, אם הסימנים עצמן הם גורמים הטומאה והטהרה, או שאינם אלא סימנים על המין,** והנה מדברי התוס' לקמן דף ע' ד"ה קלוט מתבאר דלר"ש דאסר קלוט מריבויא דאת הגמל משווי ליה מין טמא ממש ואינו איסור בעלמא [ונ"מ שיהא עורו פסול לכתוב עליו ס"ת משא"כ בעור טריפה שכשר לכתוב ס"ת]. וא"כ לר"ש ע"כ הסימנים הם עצמן סיבת הטומאה והטהרה, אבל לרבנן דפליגי אר"ש ושרו קלוט משום דכל היוצא מן הטהור טהור, יש להסתפק, אי פליגי מטעם זה על גוף הדין, וס"ל דהסימנים אינם אלא סימנים על המין, ולכן קלוט שידוע לנו שהוא ממין טהור לא איכפת לן במה שאין לו סימנים. או דנימא שאף לרבנן הסימנים הם עצמן סיבת הטומאה והטהרה, וקלוט שאין לו סימני טהרה היה צריך באמת להיות טמא אע"פ שאינו טהור, אלא דמה שהוא יוצא מן הטהור גורם לו טהרה, דכלל הוא דכל היוצא מן הטהור טהור. **ונראה שבזה נחלקו ב' שיטות התוס', דהתוס' בנדה ס"ל דאף לרבנן הסימנים הם עצמן סיבת הטומאה והטהרה,** וטעמא דקלוט טהור הוא משום דיוצא מן הטהור, ולכן כתבו דתרנגולא דאגמא לא שרי מטעם יוצא מן הטהור מפני שנוולד מן הביצה. **אבל התוס' בסוגיין ס"ל דהא דכל היוצא מן הטהור טהור היינו משום שהעיקר תלוי במין, והסימנים אינם אלא סימנים על המין, א"כ מאי נ"מ במה שהאפרוח נולד מן הביצה, סו"ס ממין טהור הוא בא.**

22. שו"ת מהרי"ט חלק א סימן נא

...והריני בא לברר טעמו של דבר יותר שלא ליתן מקום לבעל הדין לחלוק וטעם דברי **בשנים וסימנין אינה עיקר הגדלות שהן גורמין הדין דשנים וסימנין לא כתיבי בקרא אלא גדולה וקטנה כתיבא ומסרו לנו סימנין להבחין בין גדולה לקטנה והם שערות דלאחר זמן ולהכי קרי להו סימנין שאינם אלא סימן שעל ידם ניכרת הגדלו' אבל אינה נעשי' היא עצמה גדולה על ידם** תדע דאיפשר שתהא גדולה אע"פ שלא הביאה סימנין כגון שהיא איילנית ואם הכיר בה וקדשה תפסו בה קדושין אע"פ שאין לה שתי שערות וכן סריס אדם משהוא בן י"ג שנים ויום א' הרי הוא גדול לכל דבריו ותופס' קידושו אע"פ שאין בו שערות וסריס חמה נמי שהוא בן עשרים ונולד בו סימני סריס ולא חולץ ולא מיבם כדאמרינן בס"פ האשה רבה נמצא דשערות סימנא בעלמא כמו שמסר סימן **בהמה טהורה ואמ' מעלת גרה בהמה אותה תאכלו וכן מפרסת פרסה ואינם אלא סימן להבחין בין הבהמה הטהורה לטמא' לא שהקליטה גורמת טומאה תדע שהרי אנו מתירין קלוט במעי פרה כדתנן בפ"ב דבכורו' בהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכיל' וטהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור אלמא לאו בסימ' תליא טומאה וטהרה ...**

23. חזון איש [בכורות טז:יה]

<p>(ט) חוקין ס"י ז' חיתא בנלוס חטיג דאית נ"י לא חיובי, נכאורב לא משיל צמינים שאינם פריס ונזיס אלא מתחזים צמיס שיכ"י להס סנפיר וקשקשת, וא"כ לא משיל צמיס דאית נ"י, ואי נתן דגיס טכוריס בנלוס וילוז, נחב דנכ"ג אין חילוק בין כלים לימים ונחלוס, שאס צמינים של דג טכור כ"ז דג טכור ואס של דג טמא ה"ז דג טמא, ואיך יחכן שדג טמא שצמינן בנלוס יכ"י מותר, וכרי אפי' כשרין בנספיר וקשקשת אסור כיון דכוא וולא מן כטווא ונצטואר צמיות ז' ז' וצמ"י שס ד"כ לפי, [וכן צמיות אפרוח היוולד מצינא עוף טמא מצינא עוף טכור ונחש"כ כח"מ שס פיג כ"ח, ואינו ענין לתו נדב ז' ז' ד"ה תרנגולתא, דתסת משתת ימי צמיות נצדל כוצר טמא ונצקב טכוריס וכדורות כנלוס מתחזיס אל צמינים שצינל זו שילוח אס כוצר כוא מין כטמא נצבע כצריכא וצינל זו שילוח אס כצקב כוא מין כטכור, ואין כוא היוולדת</p>	<p>אס צמינל כטמא טלנת אס האפרוח כניול מדין וולא מן כטכור טכור שעוקר כמין מתחיס אל צמינים כיון שצמינים כס שני מינים, מין של אפרוח טכור ויוני של אפרוח טמא, משא"כ כשכאס טכורכ וצינלכ טכורכ לעולם גס כונד טכור דצין שתחיס אוחו אל כאס וצין שתחיס אוחו אל צמינל כרי כוא מין טכור ואינו אלא נדמכ וכיו צמול מן הטהור טכור, ועי' חז"ל י"ד ס' ג' סק"ח, ועיקר דצריכס צמול שס לא קיימא כדמסקי צמיון צמול וכן כחצי צמיות חיוני ס"ב ז'</p>
--	--

24. שו"ת בית שערים חלק יורה דעה סימן קמב

ואני תמה אמאי לא קשיא ליה אמתני' דהוריות הורו ב"ד לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה והלך היחיד ועשה על פיהם בין שעשו ועשו עמהם וכו' ופרש"י כגון שהורו שחלב או דם מותר ועיין רמב"ם בפיה"מ שם **וכל מסכת הוריות מלא מזה ואיך אפשר זה הלא אין הקב"ה מביא תקלה ע"י במידי דאכילה:**

[1] וסבור הייתי לומר דל"ש אין הקב"ה מביא תקלה ע"י אלא בדבר שלא כתבה תורה כפרה על השוגג לכן אין הצדיק נכשל בחטא דהוי תקלה כמו באכילת נבלה ועוף טמא בשוגג אבל בדבר שכתבה תורה כפרה על השוגג בקרבן וא"א לקיים מצוה זו של הבאת החטאת אלא בשגגת מעשה איסור ל"ש אין הקב"ה וכו' דאין זה תקלה שהרי מתכפר לו בקרבן ועושה מצוה ומשו"ה גבי הוראת ב"ד שמביאין קרבן על שגגתם ל"ק מהא דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י, [והיה אפשר לפרש בזה לישנא דקרא ע"ד דרוש בספר ויקרא, ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל, וקשה הא אין הקב"ה מביא תקלה ע"י, ע"ו תירץ הקרא כסברא הנ"ל שאין זה תקלה כי ע"כ ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, באופן אחר לכן ואשמו] ועיין חידושי רמב"ן על מסכת שבת דף ד' ע"א ד"ה וכי שכתב א"נ שאני הדביק פת בתנור בשוגג דלא איסור הוא שאפשר לו להתכפר בחטאת ואין רדייתה אלא זכות לו שיפטר מקרבן ע"ש והיא ראייה גדולה לסברתינו:

אלא דא"כ מה הקשו תוס' בחולין שם ובכ"מ מר"י שקרא והטה בשבת י"ב וכן מהא דר"ה כ"א כמה בסיס תבשילא דבבלאי בצומא רבה דמערבא הלא שם יש חיוב חטאת וכפרה על השוגג ול"ש תקלה, ואמנם חילוק גדול יש בדבר דודאי בזמן שביהמ"ק קיים כמו בהוראת ב"ד שאינו אלא בזמן שביהמ"ק קיים וסנהדרין יושבין בלשכת הגזית ויכול להביא קרבן מיד שנודע לו שגגתו שפיר לא מקרי תקלה, אבל בהאי דשבת ור"ה הנ"ל שהיה בזמן שאין ביהמ"ק קיים שהרי כתב על פנקסו לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה כדאמרין התם וכיון דא"ל להתכפר מיד כשנודע לו שגגתו שפיר מקרי תקלה ואין הקב"ה וכו' והוצרכו תוס' לחדש דל"ש תקלה אם אינו מידי דאכילה וא"ש:

[2] ואולי י"ל עוד דאהאי דהוריות ל"ק ליה די"ל דבאמת לא אירע שיטעו ב"ד בהוראה ומ"מ כתבה תורה דין זה כמ"ש רמב"ן בחומש פרשת נשא בד"ה וטעם כי שטית ופרשת בחקתי כ"ו סו"פ י"א וכ"פ שהתורה לא תסמוך דיניה על הנס [עייין רש"י שבת דכ"ב ע"ב ד"ה ובה היה מסיים ותוס' יומא כ"א ד"ה נבלעים וב"י יו"ד סי' קע"ט בשם תשובות רמב"ן סי' רפ"ב] ועיין ירושלמי יומא פ"א הלכה ד' ותשב"ץ ח"ג סי' ל"ז ותו"ט פ"א דדמאי מ"א ועיין הגהות מהרצ"ח בפ"ק דיומא וזה שלא יאירע תקלה אינו בטבע רק בדרך נסיי לכן לא סמכה התורה על זה וכתבה הדין אבל בחולין ס"ב שאירע באמת שאכלו עוף טמא על פיהם שפיר ק"ל דאין הקב"ה וכו':

[3] והנלע"ד ליישב עפ"י מראיתו בתשובת פמ"א ח"ג סי' י"ט שנשאל באחד שאכל עוף ואח"כ מצאו בו אחד מי"ח טרפות אם צריך כפרה ופסק דא"צ כפרה והביא ראייה מתוס' ביצה כ"ה ע"ב ד"ה אורח ארעא וממשה פסחים ע"א ע"ב שחטו ונמצא טרפה בסתר פטור מחטאת משום דהוי אונס ע"ש מבוואר דמי שאכל דבר עפ"י ד"ת אף שאח"כ נודע שהוא אסור אין בזה איסור כלל למפרע וא"צ כפרה לפי שעשה עפ"י ד"ת ואונס היה [עייין חת"ס אה"ע ח"ב סי' ה' וב"ש או"ח סי' ר"ל ול"ד להורו ב"ד הנ"ל דצריכין כפרה וקרבן דשם באמת לא עשו כד"ת רק טעו בהוראה ויש להם דין שוגג אבל כאן שעשה באמת כד"ת אין כאן איסור כלל והפה שאסר הוא היתר לאכול עפ"י הרוב והוא היתר גמור:

ולענ"ד ראייה לזה גם מהא דיבמות פ"ו ניסת עפ"י ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן לא ניסת עפ"י ב"ד תצא והייב בקרבן וכו' ובגמרא שם דף צ"א מוכח דאפילו שלא עפ"י ב"ד רק בעדים נמי פטורה מקרבן אף שלא עשה בהוראת ב"ד משום דמה הו"ל למיעבד ע"ש ועיין שבעות י"ז ונוביל"ק יו"ד סי' נ"ה וצ"ח פסחים ו"ו ע"ב והדבר מבוואר יותר בחת"ס יו"ד סי' רמ"ה שהוא היתר גמור ועיין נוב"ק יו"ד סי' צ"ו בהג"ה, ולפ"ז אין כאן תקלה כלל אם צדיק אוכל מבהמה ע"פ רוב בהמות כשרות אף אם קמי שמיא גליא שהוא טרפה ועיין רמב"ן בחומש פרשת שופטים בפסוק ימין ושמאל [ועיין יו"ד סי' ק"ט שכתב דמהר"ם שנתן אחד לגוי ולא רצה לסמוך על בטול ברוב אפשר משום דהוא היה ת"ח וצדיק והיה נראה דרך גנאי שיוזמן לפיו שום אכילת איסור וכדמפרשים התוס' חולין ה' גבי השתא בהמתן של צדיקים וכו' ע"ש, ומ"מ אין זה סתירה לדברינו דודאי הרוצה להחמיר גם בזה יבא להחמיר אבל מעיקר הדין היתר גמור הוא], וא"כ ה"נ דכל כמה דלא חזויה דדרסה עפ"י ד"ת אכלו ולא טעו בהוראה כלל ובכה"ג ל"ש תקלה וז"פ:

וראייה לזה מהא דפרין חולין ז"ן ע"ב ומי מחייבא וכו' והא הלוקח לבהמה א"צ לעשר דמאי וא"כ ל"ש אין הקב"ה מביא תקלה ע"י במה שהאכיל לבהמה ולא עישר, וקשה מה פריך הא באמת לא היה מעושר וקמי שמיא גליא שאינו מעושר ולכן לא הביא הקב"ה תקלה ע"י, אלא ודאי כיון שעפ"י ד"ת לא היה צריך לעשר אף דקמי שמיא גליא שאינו מעושר לא מקרי תקלה:

ובזה א"ש מה שהביא מעכ"ת הערה למ"ש האר"י דמי שנשמר ממשוהו חמץ בפסח נשמר מחטא כל השנה א"כ תקשי קושיית התוס' מכל הני שנכשלו בחטא שאינו מידי דאכילה דעכ"ח נכשלו תחלה במשוהו חמץ שהוא מידי דאכילה ואיך נכשלו הא אין הקב"ה מביא תקלה ע"י, ולפמ"ש א"ש דאפשר שאכלו ספק משוהו בתערובות שהוא מותר עפ"י ד"ת ל"ש תקלה [עייין בני"י מאמר שקל קודש דרוש ז' ובחידושי אנ"ש שסביב הרי"ף פגה"נ] ומ"מ כיון דקמי שמיא גליא שהיה משוהו חמץ שוב לא נשמר כל השנה מחטא שאינו מידי דאכילה, ואף שכתב רשב"א מגילה ט"ו שאין מתיישבין באגדה לא נמנעתי מלכתבו משום יגדיל תורה ויאדיר:

ומעכ"ת נ"י כתב עפ"י ד' תוס' חולין הנ"ל דהיכא שהמאכל מותר רק יום גורם איסור ל"ש תקלה וחמץ נמי יום גורם וכבר חקרו אחרונים אם חמץ איסור גברא או איסור חפצא [עייין בי"ש או"ח סי' רמ"ו] הנה בתשובה אחת כתבתי חמץ כיון דלא כתיב לא תאכל על הגברא רק לא יאכל על החפץ הוי איסור חפצא ויישבתי בזה דברי הרמב"ם שכתב ח"ש מלא יאכל ואכ"מ [ע"ש סו"ס"י קצ"ט ולעיל סי' קי"א] מ"מ לפמ"ש במק"א [ע"ש באו"ח סי' קי"ב] דכל איסור דרבנן הוי רק איסור גברא לא איסור חפצא ול"ש ביה אין הקב"ה מביא תקלה וכו' ועיין בנתיבות חו"מ סי' רל"ד ס"ג דאם עבר איסורא דרבנן בשוגג אין כאן איסור כלל והיתר גמור הוא וא"כ ודאי אינו תקלה מ"מ אינו משומר ע"י מחטא כל השנה ואין משיבין את האר"י וא"ש:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש עפ"י ש בעשרה מאמרו מאמר חיקור דין ח"ב פי"ז ולע"ל ה' מתיר אסורים שישלים לקצתם סימני טהרה וכו' ועיי"ש במפרש יד יהודה דק"ל על משאחז"ל בחזיר למה נקרא שמו חזיר שעתידי להחזירו לישראל הלא התורה לא תשתנה וע"ז תירץ דלא אסרה תורה חזיר רק בסימן טהרה אחד מפריס פרסה ואינו מעלה גרה אבל לע"ל יהיה גם מעלה גרה ושני סימני טהרה לא אסרה תורה ע"ש ועיין רמב"ן בחומש פרשת נח בפסוק ואך את דמכם לנפשותיכם וכו'

שבתחילת הבריאה לא הושם בטבע ב"ח לטרופ זא"ז עד אחר המבול שנשתנה טבעם לטרופ זא"ז ע"ש ועיין תשובת חו"י שבסוף ספר חוט השני וחת"ס או"ח סי' קכ"ז שנשתנו הטבעיים [ויש לי צ"ע בדבריו שכתב שמשערים בכל דור לפי אגודל של אותם בני אדם ומסתמא לפי השינוי הזאת ישתנו כל הדברים שבאותו הדור ע"ש, [וחת"ס או"ח סי' קפ"א ובהגהות אמ"ב יו"ד סי' מ"ד וחיי"א כלל קכ"ח אות ט"ו +ומהר"ם שיק יו"ד סי' נ"ז+] ובעיני יפלא ממ"ש הרמב"ן בפרשת נח בפסוק ואני הנני מביא וכו' ואל תפתה לאמר כי היו שלש מאות אמות באמות איש נח והיה גדול שא"כ היו גם האנשים גדולים גם החיות ועופות בדורות ההם גדולים עד שלקה העולם במבול ועוד כי האמות אמות התורה הנה ואם כדבריו ששיעורי התורה המה בכל דור לפי גדלות וקטנות האנשים בדור ההוא א"כ מה ועוד הלא אמות התורה היו אז לפי גדלות נח ואי כונתו שא"כ גם שאר דברים היו גדולים בדור ההוא לפי גדלות נח א"כ היינו תירוץ הראשון ומזה נראה ששיעורי התורה שווים בכל דור וצ"ע +ועיין מהרמ"ש הנ"ל ותוס' מנחות פ"ז ע"א ד"ה שגובהן מבר"ר פ' תולדות+] ועיין רמב"ן פרשת שמיני בטעם עופות הטמאים ובחינוך שם ועיין בראשונים שפירשו עוף הדורס עוף חבירו, ולפ"ז אני אומר דכל שאין לו אצבע יתירה וזפק ואין קרקבנו נקלה הוי סימן טומאה אבל דורס אינו סימן טומאה רק זהו טומאתו אם דורס הוא טמא ואעפ"י שיש לו כל סימני טהרה ובהו"א ש"לשון המשנה כל עוף הדורס טמא והדר נקט סימני טהרה, אחר כמה שנים הראה לי בני הבחור החו"ש מו"ה משה נחום נ"י שזכיתי לנוין בזה לדעת הר"א ממיץ בספר יראים סי' קל"א, [עייין לשון התוס' חולין נ"ג ד"ה שאר עופות וכו' דמשמע דדורס הוי מסימני טומאה], [4] ולפ"ז אני אומר דהך תרנגולתא דאגמא באמת ל"ה דורסת מקודם והיתה טהורה ואח"כ נשתנה טבעה וחזויה דדרסה והיה טמא כיון שדורס ולהכי עוף טהור אינו נאכל אלא במסורת דלמא נשתנה טבעה ודרס אבל הנך שיש בהם מסורת מסתמא נמסר הל"מ שלא ישתנה לעולם שיהיה טמא וא"כ כל זמן דלא חזויה דדרסה הוי עוף טהור באמת ואכלו היתר ולא היה תקלה כלל וא"ש:

ושמעתי להקשות על דברי עשרה מאמרות הנ"ל בשם אדמו"ר הרב הגאון מו"ה מאיר פערלס נר"ו ממתני' דבכורות ה' ע"ב וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסורה באכילה שהיוצא מן הטמא טמא וכו', וה"נ נהי שיהיה החזיר טהור בשני סימני טהרה מ"מ לא בריאה חדשה יברא ה' רק יהיה נולד מחזיר שהיה טמא וא"כ כל היוצא מן הטמא טמא הוא נמי ד"ת והדק"ל איך תהיה תורה מוחלפת:

ולפענ"ד נראה דהנה המג"א בס"ר ט"ז סק"ג הקשה על ר"י דהתיר מוס"ק אף שבא מדם משום שנהפך לדבר המותר מבכורות וי"ו דאמר חלב חידוש הוא דדם נעכר ונעשה חלב ולר"י מאי חידושיה הא נהפך לדבר המותר ותירץ בח"י סי' תס"ז והסכים ע"י חת"ס ח"ו סי' כ"ב ובכ"מ בספרו דכ"ז שלא התירה תורה חלב ל"ש לומר שנהפך לדבר המותר דמאן לימא לן שהוא דבר המותר הא קיימינן דכל חלב יהיה אסור אף שנהפך במראה ועיין מקו"ח סי' הנ"ל אות ד' דאיסור שנשתנה מבריותו מותר ומה שהשיג עליו חת"ס סי' הנ"ל וביו"ד סי' קי"ד ורנ"ו הארכתי במק"א ואכ"מ ועיין ברשב"א חולין ק"ך כתב ג"כ שלא חייבה תורה אלא כדרך ברייתו ולא כשנשתנה במידי דלאו אורחיה ע"ש, ולפ"ז א"ש דודאי טהור שנולד מן הטמא אסור משום כל היוצא מן הטמא דלא נשתנה מבריותו אבל חזיר שיש לו סימן טומאה שנולד מן הטמא היה טמא בעצמו וכיון שנשתנה אח"כ לדבר המותר שיהיו לו שני סימני טהרה ואינו כברייתו שפיר יהיה מותר עפ"י ד"ת וא"ש:

ובהנ"ל נ"ל ע"ד חידוד פרפרת נאה בגמרא מנחות מ"ה וכל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים כהנים הוא דלא יאכלו הא ישראל אכלי א"ר יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה רבינא אמר כהנים אצטריך ליה סד"א הואיל ואשתרי מליקה לגביהו תשתרי נמי נבלה וטרפה קמ"ל, וכבר עמדו בזה אמאי אר"י פרשה זו אליהו עתיד לדורשה ותלה באליהו עיין דורש לציון דרוש א' וחת"ס או"ח סי' ר"ח [עייין בי"ש או"ח סי' ט"ו], ונ"ל דהנה מאז אמרתי ליישב מה שמדקדקים עוד אמאי לא אר"י כרבינא כהנים אצטריך ליה וכו', דבחולין ק"ך פריך נבלה נמי אישתראי מליקה דחטאת העוף לכהנים וכו' ומשני כהנים משולחן גבוה קא זכי ופרש"י והתירא משום גבוה הוא אבל לגבי הדיוט לא אשכחן דהותר ע"ש, ולפ"ז תקשי מאי קאמר רבינא סד"א הואיל ואשתרי מליקה לגביהו תשתרי נמי נבלה הא לא הותר לגביהו נבלה כלל דכהנים משולחן גבוה קזכי, ונ"ל דתוס' בחולין שם ע"ב ד"ה לכתוב הקשו דתיתי נבלה מכולהי ותירצו ושמא לא הייתי אומר אלא לענין איסור אכילה אבל לענין טומאת נבלת עוף טהור לא ואע"ג דאפקיה בלשון אכילה לא יאכל לטמאה בה והוא פלא א"כ אמאי לא קאמר הגמרא לעיל האי פרכא [עייין צל"ח והגהות רש"ש שעמדו בוה]:

ונראה לי דהנה בהא דפריך הגמרא אכילה כתיב בה והא לאו אכילה היא ובעינן קרא לרבות השותה יש שני פירושים, יש מפרשים משום דאכילה כתיב ביה ובמידי דבר אכילה הוי שתיה שלכדה"נ עיין תורת חיים שם ופנ"י בקונטרס חדש, אמנם הרשב"א שהבאנו לעיל מפרש דבעינן קרא נפש משום דאכילה כתיב ביה והמחהו וגמעו נשתנה מבריותו, ועיין צל"ח פסחים כ"ד ע"ב דיש תרי גווני שלכדה"נ, הראשון בפירות העומדין מתחלתן לאכילה וסחטן אף שעכשיו א"א בהנאה יותר טובה מ"מ מתחלתן היו עומדין להנאה יותר חשובה ור"ז ס"ל דג"ז הוי שלכדה"נ אבל אביי ס"ל דלא מקרי שלכדה"נ אלא באוכל חלב חי שראוי עכשיו להנאה יותר חשובה לבשלו ולאכלו אבל משקה שסחט מאוכל שאינו ראוי עכשיו להנאה יותר חשובה שפיר מקרי כדה"נ ע"ש, ולפ"ז י"ל דקושיית הגמ' היה אכילה כתיבא והוי שלכדה"נ מסוג הראשון אף שעכשיו אינו ראוי להנאה יותר חשובה מ"מ מתחלתו היו ראוי ומשני נפש לרבות השותה דגלי קרא דזה מקרי כדה"נ ובאמת ילפינן מהני בכה"ת ולא מקרי שלכדה"נ רק אם עכשיו ראוי להנאה יותר חשובה, ולפ"ז ל"ל כתיב תוס' דהו"א דוקא לענין איסור מריבין שותה אבל לענין טומאת נבלת עוף טהור לא דהא כל עצמו דצריך קרא לענין טומאה הוא רק משום דכתיב אכילה לא יאכל לטמאה בה וזה הוי שלכדה"נ וכיון דגלי קרא לענין איסור דזה מקרי כדה"נ מהי תיתי לא יטמא בבית הבליעה והכי אזלא סוגיא דלעיל ולהכי לא קאמר האי פרכא,

אבל אי אמרינן דקושית הגמ' היתה משום דנשתנה מברייתו ונפש מרבה אע"ג דנשתנה מברייתו אסור וכרשב"א הנ"ל שפיר כתבו תוס' טומאה מאיסור לא ילפינן, ולפ"ז ה"ה איסור מטומאה נמי לא ילפינן וא"כ אצ"ל כלל האי סברא דכהנים משולחן גבוה קזכי אלא דבאמת נבלה נמי הותרה מכללה ואפ"ה א"א למילף חלב במה הצד מחמץ ונבלה דאיסור מטומאה לא ילפינן, ומעתה י"ל דרבינא לא ס"ל כר"י בפסחים כ"ד דשלכדה"נ מותר אלא ס"ל דאסור בכה"ת וע"כ הא דצריך נפש היינו משום דנשתנה מברייתו וא"כ איסור מטומאה לא ילפינן ולית ליה כלל ה"ט דכהנים משולחן גבוה קזכי כנ"ל וקאמר שפיר סד"א מדאשתרי מליקה לגביהו, אבל ר"י לשיטתו דס"ל דשלכדה"נ מותר ס"ל דלא איכפת לן בנשתנה מברייתו דגם זה אסור ועיין חת"ס יו"ד סוס"י קי"ד אלא דקושית הגמ' היתה משום שלכדה"נ וא"כ שפיר ילפינן איסור מטומאה ועכצ"ל כתירוץ הגמ' דמליקה לא הותר מכללו משום דכהנים משולחן גבוה קזכי וא"כ ל"ל כרבינא משום קושיין הנ"ל ולא היה יכול לשנויי כדרבינא והוצרך לומר פרשה זו אליהו עתיד לדורשה וא"ש:

ואמנם אכתי צריך יישוב למה תלה באליהו, ונ"ל דהנה לפמש"ל ביישוב קושית עשרה מאמרות לכאורה איכא הוכחה דנשתנה מברייתו שרי דאל"ה הד"ק הגאון מוהרמ"פ לדוכתא וכיון דמוכח דנשתנה מברייתו שרי א"כ י"ל כתירוץ התוס' דאיסור מטומאה לא ילפינן ואינו מוכח ה"ט דכהנים משולחן גבוה קזכי וא"כ י"ל כרבינא דכהנים אצטריך ליה ושוב י"ל דל"ל משני ר"י הכי, אמנם יש ליישב קושית י"מ באופן אחר דבקידושין ע"ב אמרינן דממזירי ונתוני טהורים הם לע"ל והקשה רשב"א וכי מצות לא יבא ממזר תיבטל לעתיד ותירץ דהוראת שעה תהא לאותן שהיו בדורות קודם ביאת אליהו שאליהו בא ומטהרן אבל אותם שיהיו בימי המשיח יהיו פסולין ע"ש, וה"נ י"ל בחזיר דתהא רק הוראת שעה שאותן שהיו בדורות הקודמים יהיו מותרין וא"כ אינו מוכח דנשתנה מברייתו שרי וי"ל דאסור וכל השקלא וטריא משום שלכדה"נ ומוכח דכהנים משולחן גבוה קזכי וא"כ ל"ל כרבינא, והיינו דאר"י פרשה זו אליהו עתיד לדורשה שיטהר ממזרים וע"כ כתירוץ הרשב"א קידושין הנ"ל וא"כ ל"ל כרבינא ולכן אליהו לשיטתו צריך לדורשה:

וביישוב קושיא שניה של המג"א סי' רט"ז הנ"ל מהא דאפרוח שנולד מביצת טרפה דמותר מטעם כל כמה דלא מוסרח לא גביל ובעידנא דקגביל עפרא בעלמא הוא ותיפוק ליה משום דנהפך לדבר המותר ע"ש, נ"ל סברא ישרה דנהפך לדבר המותר ל"ש אלא אם האיסור תלוי במין דמין דם בהמה חיה ועוף אסור ועתה נהפך למין אחר שהוא היתר וכגון רגלי דבורים שהוא מין איסור ונהפך לדבש שהוא מין היתר אבל טרפה אינו תלוי במין ובין ביצה ובין אפרוח כשרים הם והאיסור תלוי במקרה טרפות שלהם ואפרוח אפשר להיות טרפה כמו ביצה ואיך אפשר לומר שנהפך לדבר המותר אפרוח וכי אפרוח א"א להיות אסור משום טרפה משא"כ דבש אינו שרץ ומין איסור וכן מוס"ק אינו דם ומין איסור ושפיר נהפך לדבר המותר:

ומדי דברי אעורר במה שהביא מג"א סי' תקפ"ו סק"ג בשם ר"מ רבקה שהקשה הא טומאה אין לה קרנים וכו' וכתב באר הגולה שם דל"מ דמיירי בכהמה טהורה שנולדה מכהמה טמאה ויש לה קרנים ואסורה משום כל היוצא מן הטמא טמא ע"ש, ולענ"ד למ"ש תוס' שבת דף ק"ח ד"ה איזה, דמן המותר ל"ד אלא מין המותר בפ"ך קאמר ולהכי מנבלה וטרפה מותר דהוי מין המותר בפ"ך וכן קיימ"ל באו"ח סי' ל"ב סי"ב וא"כ ה"נ נהי דילפינן מקרא בבכורות וי"ו דטהור שנולד מן הטמא אסור באכילה מ"מ הוי רק כנבלה וטרפה ואינו מין האסור בפ"ך שהרי הוא פרה הנולד מגמל ופרה הוי מין המותר בפ"ך ועכצ"ל כתירוץ מג"א שם ועיין, ובזה תנוח דעתו הרמה, וד' יהיה לנו כחומה עדי יאיר אור הלבנה כאור החמה כנפשו ונפש מחותנו הדש"ת באה"ר:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

[הערה מהמו"ל הרב צבי האגער שליט"א.

בשיטת התוס' דאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים דוקא במידי דאכילה, עי' ברש"י חולין ה': שכ' היאך יגרום שום שטן לפני צדיקים ע"י שוגג שום דבר עון, ומשמע קצת דגם בשאר איסורין הוא גנאי ולא רק במידי דאכילה, ואח"ז מצאתי שכבר העיר כן בספר דור רביעי עמ"ס חולין בפתיחה כללית אות א' וכו' דרש"י ותוס' לשיטתייהו אזלי עיי"ש. ובחיל' הר"ן לחולין ז'. חולק ג"כ על תוס' שכ' וי"ל דכי אמרינן אין הקב"ה מביא תקלה על ידם הני מילי כשאין פושעים בדבר אבל רבי ישמעאל היה לו לחוש לדברי חבריו וכו' ור' יהודה בן טבאי שהרג עד זומם אפשר שאותו האיש היה מחוייב לשמים וזמנו הקב"ה יהודה בן טבאי לפגיעה וכו' והיה לבו נוקפו וכו' עיי"ש. ומצאתי גם בישמח משה לפ' משפטים מחיל' לחולין שכיון לדברי הר"ן שכ' שם דדברי התוס' מרפסין איגרי' והעלה דלאו דוקא באכילת איסור אלא בכל דבר נמי אין הקב"ה מביא תקלה ע"י, וביאר דישנם שני מיני שגיאות יש א' הבא מחמת שכחה או לאו אדעתיה והעלם דבר והם באים מהעדר אהבה ויראה ובזה הכל בידי שמים חוץ מיר"ש, והשני משגיאות ממה שלא ידע מעולם וע"ז אמרו אומר מותר אנוס הוא ורק בזה אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, ועל כן לא שייך לומר אין הקב"ה תקלה במעשה דר' ישמעאל ובמעשה דיהודה בן טבאי ע"ש דבריו, (וכחילוק הנ"ל הביא בפתחא זוטא על הל' נדה סי' קפ"ה מהדו"ת אות ג' מהחיד"א בספרו דבש לפי מערכת מ' לענין המזכה את הרבים ולמי שעברו רוב שנותיו בלא חטא שאין חטא בא על ידו). ודברי רש"י עולים כהר"ן אך לכאור' לא כביאורו של הישמח משה שכ' רש"י בחולין ד"ו. ד"ה אפשר שלא ישים על לבו דגזרו עליו וישכח הגזירה ויאכל בשוגג ומשמע מדברי רש"י דאם גזרו לא יתכן שישכח והלא לפי הישמח משה אולי לא למד כדבעי, אך יש ליישב דרב אסי אמר לאו אדעתאי ופירושו לא ידעתי שהכניסו יין בתבשיל ולזה הוא שוגג כאונס וע"כ פירש"י דלא יתכן שעון אחר גרם שלא ישים על לבו וישכח כיון דצדיק גמור הוא ונקי מחטא וגם בזאת לא חטא דלא הוה ליה למידע, ואולי זה כוונת רש"י בד"ה ביין והכא משום דליתיה בעיניה וע"י תערובת אייתי לקמייהו לא חשו (אולי צ"ל לא חש), כיון שלא היה נראה לא ידע שהכניסו בו יין ולכן לא חש מלאכול ממאכל ע"ה. ודבר נפלא ראיתי בספר

כנה"ג יו"ד סי' צ"ה הגהות הטור אות א' לבאר דברי הגמ' בחולין קי"א: ששמואל אמר לר' אלעזר שהאכיל לרב דגים שעלו בקערה שרב חלק על שמואל ואסר עי"ש, וביאר שכונת שמואל היתה לדעת הלכה כדברי מי ואמר אם יאכל רב ודאי הלכה כמותי דאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים וכו', ובסוף דבריו ביאר שרב הדר משמעתיה כיון שאכל. ועיין בפ' האלשיך הק' במשלי ל' עה"פ מגן הוא לחסים בו דמאמר ר"מ כל העוסק בתורה לשמה ומרחקתו מן החטא ומי לנו גדול בתורה ועוסק בתורה לשמה כשלמה ומה זה היה שלא הרחיקתו מן החטא כי הלא הן אמת שמגן הוא יתברך למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם כי אפילו בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן אך הוא לחוסים בו באמת בהחלט וזהו מגן הוא לחוסים בו כלומר אך לא בחוסים בחכמתם וישענו בבינתם כי אז ירפה מהם ע"ש, ולפי"ד יתו' כמה מהקו'. עוד ראיתי בספ"ק ווי העמודים לבנו של השל"ה בחלק עמוד התורה פ"א שלפי פירושו בגמ' חולין הנ"ל עולה שר"נ בר יצחק לא ס"ל הסברא של השתא בהמתן של צדיקים וכו' עיי"ש בדרוש. ויעויין עוד בגמ' נדרים י' ע"א דתניא ר' יהודה אומר חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן חטאת לפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם וכו', ולכאן מוכח שם כדברי רש"י שאין הקב"ה מביא כלל תקלה על ידיהם בשום דבר, והפשתי שם וראיתי בשטמ"ק שהק' והא כתיב כי אין אדם אשר [יעשה טוב] ולא יחטא ועוד שאינו מקשה מבהמתן של צדיקים גבי ר"י שקרא והטה וכו' ולכן נ"ל לפרש שאין הקב"ה מביא תקלה לאחרים עמם על ידיהם שיהו אחרים למדים מהם כמו ר"מ בבית שאן ור' אמי ור' אסי בחולין ור' יוסי בכתובות דבקשו להעלות עבד לכהונה ע"פ ולכן הכא נ"ל לגרוס לפי שאינם חוטאים פ"ל לפי שאין רגילים לחטוא שבכל כוחם שומרין עצמן מן החטא, הרא"ם ז"ל. אך עדיין יוקשה לפי שני ברש"י בנדרים וכן פ"ל שם הרא"ש עה"ג דנתאוו לקיים מצות קרבן חטאת, וכן קשה לשיטת התוס' דפי' כפשוטו, ומצאתי להגחיד"א בספרו פתח עינים שכ' מהכא מקשו וכו' ושמעתי דאפשר דלימים ראשונים קדישי עליונין היו נשמרים מכל איסור ואין הקב"ה מביא תקלה כל עיקר על ידיהם ובתר דנא ירדו לשערים ולא זכו למדרגה עליונה כזו זולת דבמידי דאכילה הוה להו סיעתא דשמיא דאין תקלה באה על ידיהם והוא הדבר אשר דיברו בירושלמי אהא אם ראשונים כמלאכים וכו' דיקא נמי דנקט הכא חסידים הראשונים ע"ש. וע"ע בשו"ת שואל ומשיב מהדו' ד' סי' נ"א מש"כ בביאור דברי רש"י ובקו' הנ"ל, ובת"ל השני כוון לדברי החיד"א, ות"ל הראשון צ"ב איך יישב הקו' מתוס'. וחשבתי לבאר הני תרי לשונות ברש"י אי רוצים להתכפר על ידי קרבן חטאת או שעשו כן לפי שלא יהיה קרבן נעדר מהם (וכמו שכ' בפ"ל הרא"ש, כ"נ לבאר בלשון שני), על פי מה שכ' הרמב"ן בסה"מ שורש י"ב בדעת הבה"ג שאין מצוה בבעל החטא שיקריב על חטאו קרבן פלוני אבל המצוה בכהנים והקריבו בני אהרן הכהנים, וכן ביאר בשורש י"ד שלא ימנה הבה"ג העונשים כלל לא במ"ע ולא במל"ת בין עונש בידי שמים בין עונש בידי אדם כמלקות וקרבנות, ולכן לא מנה בקרבנות החוטאים שום מצוה רק חשבונו שחיתות ומליקות ע"ש, ודעת הרמב"ם שם למנות מצות עולה חטאת אשם שלמים ומנחה למצוות נפרדות לאלו המחוייבים בהם ועוד חמש מצוות אלו להקריבם, והרמב"ן חולק עליו ומונה חמש מצוות להמחוייבים ועוד מצוה אחת לכהנים הכוללת כל הקרבנות ע"ש, ולפי"ז י"ל דפליגי אי יש מצוה בכלל להקריב חטאת דלבה"ג אין בכלל מצוה כזו. אולם לא זכיתי להבין דברי הרמב"ן בדעת הבה"ג דהרי הבה"ג במנין המצוות שלו בסוף מצות קום ועשה כתב ומצות נדרים ונדבות ועולות ושלמים וחטא להתכפר בתחנונים ובקרבן, וכן בפרשיות המסורים לצבור מנה פרשת עולות מנחות ושלמים פרשת חטאת חטאת עולה ויורד פרשת אשם ודאי אשם תלוי (ועי' ברדב"ז סי' ב' אלפים קי"א שהפרשיות אשר מנה הבה"ג הם בכלל העשין) וצל"ע].

ציונים לספרים המביאים את דברי הבית שערים, שו"ת בית שערים יו"ד סי' של"ב, שד"מ, ש"נ, ח"ג סי' כ"ה, אות ציון ערך אישתני לדבר המותר, משנת יעקב סי' מ"ט, שו"ת משנה הלכות ח"ד סי' ס"ט, קי"ט, ח"א סי' תק"ו, קובץ קונטרסים - משנה תורה עמ' רעז+.

25. דף על הדף חולין דף סב עמוד ב

בגמ': דרש מרימר תרנגולתא דאגמא אסורא חזויה דדרסה ואכלה. ופירש"י ותוס' שבתחילה החזיקה לעוף טהור, עד שראו שהיא דורסת ואוכלת, וממילא היא עוף טמא. ולכאן יפלא וכי ח"ו כל אותם שנים עד שבא מרימר נכשלו ח"ו בני ישראל באכילת עוף טמא, את תרנגולתא דאגמא?

והגיד אדמו"ר הק' מהרי"ט מסאטמאר זי"ע (דברי יואל פ' נח ע' קל"ב) רעיון נפלא על פי מה שמצאנו בדור המבול, שכיון שהשחיתו בני אדם את דרכם על הארץ, גם הבהמות והחיות והעופות קלקלו את דרכם, שטבע הבהמות נמשך אחרי בני אדם. והנה מצינו שאחז"ל ל' נקרא שמו חזיר שתחזור להתירה לעת"ל, ופי' המפרשים שעכשיו החזיר הוא רק מפרס פרסה ואינו מעלה גרה, ולעתיד לבא כשיעביר ה' רוח טהרה על הארץ אז יהי' החזיר גם מעלה גרה.

ולפי"ז ניחא הכא, דאמנם תרנגולת דאגמא בתחילה בהתירה אכלה, כי לא היתה דורסת, אמנם כאשר אנשי העולם הושחתו והתאכזרו אחד עם השני, או אז הביטו חז"ל באותה תרנגולת דאגמא, וראו שטבע האדם הוטבע גם באותו עוף, וגם היא התחילה להיות טורפת ודורסת, ולכן שפיר אסרה מרימר - מכאן ואילך, אבל מה משאכלוהו עד עכשיו, כדת וכדין עשו.